

УДК 342.711

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВЕ ДОСЛІДЖЕННЯ СУЧАСНИХ СПОСОБІВ НАБУТТЯ ГРОМАДЯНСТВА

І. Софінська

*Львівський національний університет імені Івана Франка
вул. Університетська, 1, 79000, Львів, Україна*

У статті йдеться про концепцію громадянства, сутність, правову природу та основні способи його набуття. Особливу увагу звернено на оптацію та трансферт як форми набуття громадянства, безпосередньо пов'язані з правонаступництвом держав та територіальними змінами.

Ключові слова: громадянство, набуття громадянства, Європейська конвенція про громадянство, оптація, трансферт, Україна

Визначення та законодавче врегулювання сучасних способів набуття громадянства на сьогодні перестає бути винятково науково-правовим феноменом будь-якої демократичної держави та громадянського суспільства і стає щораз більше політично-заангажованим явищем глобалізованого світу. Класична концепція громадянства як «реального та ефективного зв'язку» між державою та громадянином у цьому випадку викликає чималий сумнів, однак беззаперечно свідчить про вартість та важливість цього конституційно-правового та політико-правового інституту в «палітрі» сучасних умов та викликів.

Вважаємо доцільним зазначити, що питання сутності та правової природи громадянства, головних способів його набуття неодноразово ставало «гарячою темою для дискусії» протягом останніх щонайменше 20 років не лише в Україні, а й у світі. Зрозуміло, що у країнах Європейського Союзу, Канаді та у США детально і ґрунтовно досліджена сутність та правова природа громадянства, зважаючи на такі імена, як Р. Баубюк, Р. Брубейкер, Дж. Г. Г. Вейлер, М. Вінк, Ю. Габермас, Т. Гаддлстоун, Ж.-Р. де Грот, Л. Джеймісон, Д. Ебрехем, С. Засен, К. Йопке, Т. Кассуто, В. Кимліка, Д. Костакопулу, С. Каррера, Дж. Маскелл, В. Мікулка, Л. Пілгем, П. Спіро, А. Шахар, Г. Шнайдер і Дж. Шоу та інші. Однак в Україні законодавче регулювання інституту громадянства і застосування на практиці права на громадянство залишаються питаннями недостатньо висвітленими, частково дослідженими (Л. фон Альбертіні, Р. Бедрій, О. Лотюк, М. Суржинський, Н. Шукліна) та законодавчо не до кінця обґрунтованими, що, без сумніву, гальмує розвиток України як демократичної держави, а тому й зумовлює потребу та цінність подальшого дослідження.

Ми здійснили спробу проаналізувати з конституційно-правового погляду сучасні способи набуття громадянства, обґрунтувати особливості підстав набуття громадянства у різних державах світу, окреслити переваги та недоліки оптації чи трансферту громадянства. Поставлену мету можна досягнути за допомогою таких завдань: вивчити підстави набуття громадянства у різних державах світу протягом останніх ста років, проаналізувати міжнародно-правові документи ООН, Європейського Союзу та Ради Європи у сфері громадянства, визначити перспективу політико-правового регулювання цього конституційно-правового інституту в Україні, зважаючи на нещодавні події 2014–2015 років.

Питання отримання громадянства з давніх-давен викликало багато плідних дискусій та ставало предметом численних обговорень, а тому з метою законодав-

чого врегулювання питання громадянства було прийнято декілька важливих міжнародних нормативно-правових документів на рівні ООН та Ради Європи, частина з яких ратифіковані Україною. Серед них найголовнішим документом, без сумніву, є Європейська конвенція про громадянство 1997 р., яку багато європейських вчених вважає своєрідною кодифікацією міжнародного звичаєвого права щодо громадянства, особливо зважаючи на понад 30-літню історію в межах Ради Європи¹ (тут варто згадати щонайменше Конвенцію про скорочення випадків множинного громадянства і військового обов'язку у випадках множинного громадянства 1963 р. і два протоколи до неї, дві резолюції Комітету Міністрів 1977 р., численні рекомендації Парламентської Асамблеї тощо).

До речі, ця Конвенція була прийнята Комітетом Міністрів Ради Європи 14.05.1997 р. у Страсбурзі у формі конвенції, відкритої до підписання з 06.11.1997 р., набула чинності з 01.03.2000 р. лише у 20 з 47 держав-учасниць Ради Європи (в Австрії, Албанії, у Болгарії, Боснії та Герцеговині, Данії, в Ісландії, Македонії, Молдові, Нідерландах, Німеччині, Норвегії, Португалії, Румунії, Словаччині, Угорщині, Україні, Фінляндії, Чехії, Чорногорії та Швеції)². І це незважаючи на те, що 06.11.1997 р. її підписали представники 15 держав-учасниць Ради Європи, однак три з них (Греція, Італія, Росія) так її і не ратифікували до тепер. Загалом протягом понад 17 років з часу прийняття Конвенцію підписали ще 6 держав-учасниць (Латвія, Люксембург, Мальта, Польща, Хорватія та Франція) з безумовним наміром, бажанням та готовністю її ратифікувати, однак досі її не ратифікували з різних причин. Отже, у 18 державах-учасницях Ради Європи Конвенція не є чинною, серед них 8 держав-учасниць Європейського Союзу (Бельгія, Естонія, Ірландія, Іспанія, Кіпр, Литва, Об'єднане Королівство та Словенія). Україна, будучи державою-учасницею Ради Європи на час прийняття Конвенції у 1997 р., «підписала» її аж 01.07.2003 р., ратифікувала її 21.12.2006 р. із використанням «часових» застережень, а чинною для України Конвенція стала з 01.04.2007 року [3].

Отже, ст. 2 цієї Конвенції оперує визначенням громадянства як «правового зв'язку між особою та державою без зазначення етнічного походження особи», що є відображенням сутності громадянства та його правової природи у контексті рішення Міжнародного суду справедливості ООН у справі *Nottebohm* (Ліхтенштайн проти Гватемали) від 1955 року, де у п. 23 йдеться про громадянство як про «реальний та ефективний правовий зв'язок між державою та особою, який існує як на підставі інтересів та почуттів, так і взаємних прав та обов'язків» [12, р. 3]. Цікавим вважаємо те, що чи не вперше розуміння громадянства як «ефективного правового зв'язку» між державою та особою було озвучене Гершем Лаутерпахтом³ під час 216-го засідання Комісії міжнародного права ООН у 1953 р. на тему «Громадянство як національність включно з безгромадянством», що і стало певною науково-правовою підставою для вищезгаданого рішення Суду [9, р. 207]. Після закінчення Другої світової війни питання громадянства та його вплив на

¹ Спочатку, у пізніх 80-х роках ХХ ст. питання про громадянство планували укласти в додатковий протокол до Європейської конвенції прав людини, однак згодом, на початку 90-х років, ця ідея переросла в окремий міжнародно-правовий документ, який і був прийнятий у 1997 р.

² Станом на 1 березня 2015 року.

³ Навчався на юридичному факультеті у Львові (теперішнього Львівського національного університету імені Івана Франка) протягом 1915–1919 років, на час прийняття Судом рішення у справі *Nottebohm* Г. Лаутерпахт був суддею цього Суду від Об'єданого Королівства, однак у розгляді цієї справи участі не брав.

взаємовідносини між особою та державою неодноразово викликали численні дискусії, про що, до прикладу, свідчать окремі думки суддів вищезгаданого Суду Г. Клаєстада та Дж. Ріда, а також судді *ad hoc* М. Гугенгайма щодо вищезгаданого рішення Міжнародного суду справедливості ООН у справі *Nottebohm*.

Розмірковуючи про громадянство як «реальний та ефективний правовий зв'язок» між державою та особою, зазначимо, що саме підстави та способи набуття громадянства повністю відображають його сутність та політико-правову природу. Як відомо, єдиного підходу до визначення підстав набуття громадянства не існує, однак більшість вчених переконують, що до головних способів набуття громадянства належать філіація та натуралізація. Зазвичай філіація як первинний спосіб набуття громадянства передбачає набуття його за народженням на підставі застосування права крові (*jus sanguinis*) чи права ґрунту (*jus solis*), а також у їхній змішаній чи гібридній формі. Цікавим є те, що з середини 80-х років ХХ ст. держави, які традиційно сповідували право крові як основний принцип набуття громадянства, Бельгія, Греція та Німеччина, запровадили чи розширили перелік підстав для використання права ґрунту.

А такі держави, як Ірландія чи Об'єднане Королівство, які класично були прихильниками права ґрунту, навпаки обмежили застосування цього принципу набуття громадянства на своїй території (зокрема варто взяти до уваги рішення Європейського суду справедливості від 19.10.2004 р. у справі *C-200/02 «Zhu and Chen v. UK»*) [5]. Вважається, що сьогодні більшість держав світу або оперують змішаною чи своєрідною гібридною формою застосування обох принципів щодо набуття громадянства за народженням, або явно віддають перевагу принципу права ґрунту. Щодо гібридної чи змішаної форми філіації як первинного способу набуття громадянства, то зазвичай вплив права крові обмежений винятково першим поколінням громадян, народжених за кордоном. А «чисте» право ґрунту у повній формі на сьогодні застосовують майже всі держави Північної та Південної Америки (за винятком Колумбії), Пакистан, Таїланд тощо.

Натуралізацію (як укорінення) найчастіше розглядають як правовий процес набуття іноземцем громадянства іншої держави на його прохання, тобто йдеться про вторинний спосіб набуття громадянства, оскільки в особи вже є громадянство, але вона бажає його змінити, набути ще одне тощо. В сучасному світі існує декілька різних видів натуралізації як способу отримання громадянства: внаслідок реєстрації шлюбу (*jus matrimonii*); дароване громадянство; внаслідок встановлення над особою опіки чи піклування; особами, які мають визначні заслуги чи особами, прийняття яких до громадянства становить державний інтерес; у зв'язку з інвестицією тощо.

Беручи до уваги те, що традиційно отримання громадянства за допомогою натуралізації можна диференціювати за віком (неповнолітніми чи повнолітніми особами), варто пам'ятати про існування «змішаної системи» набуття громадянства (за М. Баймуратовим) [1, с. 357]. Іншим варіантом диференціації варіантів набуття громадянства є застосування «виключного порядку» або «виняткових підстав» (за М. Суржинським) [6, с. 135]. Тобто йдеться про інші, важливі та недостатньо досліджені в Україні форми натуралізації, які безпосередньо пов'язані з територіальними змінами і застосування яких є передбачено у главі VI вищезгаданої Конвенції (ст. 18–20) [3]. До них традиційно належать оптація і трансферт громадянства.

Розмірковуючи про оптацію громадянства, треба пам'ятати, що тут зазвичай передбачається полегшена процедура і значною мірою спрощені вимоги до підстав

отримання громадянства у вигляді добровільного вибору жителями територій, які переходять з однієї держави до складу іншої, громадянства першої чи другої з цих держав протягом певного, чітко визначеного, періоду часу, тоді як під час трансферту громадянства його зміна настає автоматично, абсолютно не враховуючи бажання та/чи вибору особи. Себто, якщо оптацію вважають позитивним явищем, яке вирішує (унеможлиблює) питання безгромадянства, то трансферт є, переважно негативним явищем, яке породжує безгромадянство осіб, а тому на міжнародному рівні його застосування не схвалюють (ст. 15 Загальної декларації прав людини 1948 року).

Традиційно оптацію громадянства розглядають у двох аспектах. По-перше, оптація може бути правом вибору громадянства особою, яка вже має подвійне чи множинне громадянство (зокрема, за народженням). Така особа, стаючи повнолітнім, отримує право оптувати (вибрати) одне із них, відмовившись від іншого. Нещодавнім позитивним прикладом того, що час стирає стереотипи, стала Німеччина, яка законодавчо (на підставі реформування ст. 29 (ч. 1а п. 6) Закону про громадянство) дозволила дітям емігрантів, народженим у Німеччині, які жили у Німеччині протягом 8 років, або вчилися у школі протягом 6 років, або отримали атестат про закінчення школи чи отримали професійну освіту, чи в окремих випадках мають близькі стосунки до Німеччини, досягнувши 21 року, залишати обидва громадянства: і німецьке, і батьків-емігрантів. Хоча раніше (до цього рішення, яке набуло чинності 20.12.2014 р.) вони мусили вибрати одне з двох наявних громадянств [7]. По-друге, особи, які проживають на частині території однієї держави, що стає суверенною чи переходить до складу іншої держави, отримують право оптації громадянства новоствореної чи іншої держави в порядку й у строки, означені міжнародним договором між відповідними державами або встановлені новоствореною державою в односторонньому порядку (конституція Бразилії 1891 р.). Право оптації громадянства у цьому випадку полягає у праві особи вибрати: або залишити громадянство тієї держави, на території якої вона мешкала раніше, або набути громадянство тієї держави, під суверенітет якої переходить ця територія.

У такому контексті оптація громадянства через територіальні зміни виникає завдяки державному правонаступництву, коли змінюються територіальні кордони держав, у трьох ймовірних випадках [8, р. 4–7]:

– по-перше, внаслідок поглинання цілої держави іншою державою (держави Балтії);

– по-друге, через виникнення нової незалежної держави унаслідок розпаду попередньої (Австро-Угорська імперія, Ефіопія-Еритрея, Османська імперія, СРСР, Чехословаччина, Шведсько-Норвезька унія, Югославія), деколонізації (Алжир, Індія, Індонезія, Пакистан, Суринам, Фінляндія) або утворення однієї держави з кількох інших суверенних держав (ФРН, Югославія);

– по-третє, у зв'язку з переходом частини території держави під суверенітет іншої держави на підставі міжнародного договору (Петропольський договір 1903 р., Лондонський, Бухарестський, Афінський та Константинопольський мирні договори 1913 р.⁴, Версальський мирний договір 1919 р.⁵, Сан-Жерменський мирний договір

⁴ Всі ці мирні договори стосувалися Балканських держав та їхньої участі у Першій та Другій Балканських війнах протягом 1912–1913 рр.

1919 р., Рапальський мирний договір 1920 р., Севрський мирний договір 1920 р.⁶, Тартуські мирні договори 1920 р., Тріанонський мирний договір 1920 р., Ризький мирний договір 1921 р.⁷, Лозанський мирний договір 1923 р., Локарнський договір 1925 р., Паризький мирний договір 1947 р., мирний договір Сан-Франциско 1951 р., спільна декларація уряду Об'єднаного Королівства та Китаю у справі Гонконгу 1984 р., Біловезька угода 1991 р. тощо) і завершується, зазвичай, остаточним переселенням особи у ту країну, громадянство якої вона обрала (найчастіше таким результатом стає репатріація) [9, р. 209]. Однак так є не завжди⁸.

Отже, мешканці території, яка переходить до складу іншої території, мають вибір чи оптувати громадянство цієї держави, чи залишити громадянство попередньої, ставши іноземцем у новій. Як зауважував згаданий вище Герш Лаутерпахт, член Комісії міжнародного права ООН протягом 1953–1954 рр. та її спеціальний доповідач щодо угод (договорів), «деякі особи можуть мати підстави не бажати отримати громадянство тої держави, до складу якої передається територія, де вони проживають, це громадянство може бути їм ненависне. У такому випадку право на вибір громадянства є необхідним» [9, р. 206]. Однак залишається відкритим питання щодо оптації громадянства тими особами, які, будучи громадянами попередньої держави, не проживають на території, що переходить до складу іншої території, бо фізично перебувають за кордоном.

Тут важливо пам'ятати про Віденську конвенцію «Про правонаступництво держав щодо договорів» від 23.08.1978 р., яку Україна ратифікувала 26.10.1992 р. Верховна рада України прийняла 17.09.1992 р. постанову № 2608-ХІІ «Про приєднання України до Віденської конвенції про правонаступництво держав щодо договорів», в якій вона погодилася на пропозицію Кабінету Міністрів України приєднатися від імені України до конвенції. Вищезгадана конвенція набула чинності в Україні з 06.11.1996 р., ставши відповідно до ст. 9 (ч. 1) Конституції України від 28.06.1996 р. «частиною національного законодавства України», і

⁵ В основу якого частково лягла промова 28-го Президента США (демократа) Томаса Вудро Вільсона до Конгресу США, відома під назвою «Чотирнадцять пунктів Вільсона», проголошена 8 січня 1918 р. без попереднього узгодження чи консультацій з Ж. Клемансо (Франція), Д. Ллойдом Джорджем (Об'єднане Королівство) чи В. Орландо (Італія). У тексті промови, авторство якої приписують американському письменнику та політичному оглядачу Волтеру Ліппмену, були запропоновані конкретні сценарії територіального устрою країн і регіонів Європи після закінчення I світової війни (пункти 6–13). Однак Сенат США, де на той час більшість становили представники Республіканської партії, відмовився своїм голосуванням ратифікувати Версальський мирний договір, вбачаючи в його положеннях внесок Президента США, представника Демократичної партії. Тому, зважаючи на політичні ігри та інтриги, Версальський мирний договір так і не був ратифікований США.

⁶ Так і не набув чинності, тож був укладений Лозанський мирний договір 1923 р.

⁷ Як пише Тадеуш Анджей Ольшанський у своїй статті «Формування польсько-українського кордону» у випуску 12 журналу «Д» за 1998 р.: «Незважаючи на те, що в договорі було чітко вказано на відмову обох сторін “від усіх прав і обов'язків» щодо земель, розташованих з іншого боку кордону, хіба що Річ Посполита трактувала ці обов'язки поважно... значну частину умов договору Москва не виконала, а при першій нагоді – знехтувала цей договір, не говорячи цього формально, щоб загарбати землі, від права на які вона урочисто відмовилась...»

⁸ Підтвердження можна знайти, читаючи звіт Венеційської комісії «За демократію через право» у 1998 р. на тему «Наслідки правонаступництва держав для громадянства», де на с. 45 йдеться про те, що відповідно до Німецько-бельгійського договору про кордони 1956 р. і Німецько-нідерландського договору про кордони 1963 р. рішення мешканців про відмову від оптації громадянства нової держави не спонукало їх до переїзду.

закріпила безумовну реалізацію засадничого принципу міжнародного права «*раста sunt servanda*». Іншим важливим міжнародно-правовим актом з огляду на застосування згаданої вище Віденської конвенції є Декларація про наслідки правонаступництва держав для громадянства фізичних осіб (так звана Венеційська декларація), прийнята Венеційською комісією «За демократію через право» 14.09.1996 р., де у ст. 2 підтверджується те, що, по-перше, «держава повинна поважати принцип, коли кожен має право на громадянство», по-друге, «держава повинна уникати створення випадків безгромадянства» і нарешті, «держава повинна поважати бажання конкретної особи» [2].

У чинному законодавстві України «натяк» на оптацію громадянства можна побачити у п. 10 ст. 6 закону № 2235-III «Про громадянство України» від 18.01.2001 р., де йдеться про те, що «громадянство України набувається... за іншими підставами, передбаченими міжнародними договорами України», що є наслідком складної та політично-перенасиченої історії України протягом ХХ століття, коли оптація громадянства, як взаємний обмін населенням, була використана декілька разів (зокрема, у 1919 та 1945 роках).

На наше переконання, тут доцільно згадати про існування так званої «лінії Керзона» (*Curzon Line*)⁹, умовної демаркаційної лінії, яка була запропонована британським політиком-консерватором Джорджем Керзоном, лордом Кедлстоном, міністром зкордонних справ Об'єднаного Королівства в уряді вищезгаданого Д. Ллойда Джорджа у грудні 1919 р. у контексті реалізації 13 пункту «Чотирнадцяти пунктів Вільсона» та з метою виконання ст. 87 Версальського мирного договору, прийнятого 28 червня 1919 р. (йдеться про східний кордон Польщі). Незважаючи на те, що «лінія Керзона» не базувалася на жодних детальних етнографічних дослідженнях (хоч, як відзначає Тадеуш Анджей Ольшанський, сам лорд Керзон був переконаний, чомусь, у протилежному) і не була встановлена на місцевості, вона відіграла важливу роль у міждержавних відносинах, хоч і не була прийнята офіційною владою СРСР аж до 28.09.1939 р., ставши основою німецько-радянського кордону, перекресливши формально-правові підстави подальшого застосування Ризького мирного договору 1921 р. *via facti* [4]. Варто нагадати, що востаннє (після Другої світової війни) «лінія Керзона» фігурувала у Договорі між СРСР і Польською Республікою про радянсько-польський державний кордон від 16.08.1945 року, демаркація якого на місцевості, ймовірно, проводилася протягом 1946–1948 років¹⁰. Найбільш показово оптація як своєрідний «міжнародно-правовий феномен» у контексті громадянства був передбачений у ст. 2 Протоколу до Договору між СРСР та Чехословаччиною про Закарпатську Україну від 29.06.1945 р. [7, с. 591].

Що ж до трансферту громадянства, то такий «негативний» політико-правовий феномен виявляється теж у двох аспектах: трансферт громадянства у зв'язку з одруженням особи (є предметом регулювання, зокрема, Конвенції ООН про

⁹ В історичній та геополітичній практиці є відомі й інші демаркаційні «лінії», за допомогою яких були встановлені кордони між державами і відбувався обмін мешканцями відповідно до права на оптацію громадянства у зв'язку з територіальними змінами, йдеться зокрема про такі «лінії», як Дюрана 1893 р. (між Афганістаном та Пакистаном), МакМегона 1914 р. (між Індією та Китаєм), Редкліффа 1947 р. (між Індією та Пакистаном).

¹⁰ На підставі пропозиції СРСР договір був частково змінений (доповнений) 15.02.1951 р., а 05.11.1951 р. був підписаний протокол щодо обміну територіями і остаточно встановлений польсько-український кордон (незважаючи на марні наступні пропозиції СРСР про перегляд кордону, здійснені у 1952 р.).

громадянство одруженої жінки (так званої Конвенції Монтевідео), прийнятої Генеральною Асамблеєю ООН у 1957 році) та трансферт громадянства у зв'язку з незаконними територіальними змінами (анексією, окупацією тощо) [9, с. 208]. На нашу думку, приклад такого трансферту громадянства у зв'язку з територіальними змінами можна знайти у Крайовському договорі 1940 р. між Болгарією та Румунією, що стосувався мешканців Південної Добруджі.

Нагадаємо, що найбільш неочікуваний та найскладніший приклад трансферту громадянства у зв'язку з територіальними змінами бачимо у випадку незаконної анексії Росією Криму протягом березня 2014 р., коли на підставі ст. 5 Договору між РФ та Республікою Крим про прийняття в Російську Федерацію Республіки Крим та утворення в складі Російської Федерації нових суб'єктів від 18.03.2014 р. «громадяни України та особи без громадянства, які постійно проживають на цей день на території Республіки Крим або на території міста федерального значення Севастополя, визнаються громадянами Російської Федерації, за винятком осіб, які протягом одного місяця після цього дня зголосяться зберегти наявне у них і (або) їхніх неповнолітніх дітей інше громадянство або залишитися особами без громадянства»¹¹. На наше переконання, такий очевидний трансферт громадянства унаслідок незаконної анексії Криму суперечить ст. 3 Резолюції Генеральної Асамблеї ООН «Про громадянство фізичних осіб, пов'язане із правонаступництвом держав», прийнятої 12.12.2000 р. [10].

Провівши коротке конституційно-правове дослідження головних сучасних способів набуття громадянства, зокрема оптації та трансферту, можна дійти висновку, що в очевидному диполі держава–громадянин набуття громадянства сьогодні часто не є наслідком постійного та ефективного зв'язку між особою та державою, її реальної інтеграції у суспільство та активної участі у його житті, а чітко продуманою та винятково ефективною діяльністю як держави, так і особи щодо покращення соціально-економічної та демографічної ситуації.

Список використаної літератури

1. *Баймуратов М. О.* Міжнародне право. / М. О. Баймуратов. – Х. : Одисей, 2002. – С. 357.
2. Декларація про наслідки правонаступництва держав для громадянства фізичних осіб [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Венеційської комісії «За демократію через право». – Режим доступу : [http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-NAT\(1996\)007rev-e](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-NAT(1996)007rev-e) – Дата доступу: 01.03.2015.
3. Європейська конвенція про громадянство / Відомості Верховної Ради України від 28.03.2008, 2008 р. – № 13. – С. 359
4. *Ольшанський Т. А.* Формування польсько-українського кордону / Т. А. Ольшанський. // *І. - W. 12. - 1998 р.*
5. Рішення Європейського суду справедливості у справі C-200/02 «Zhu and Chen v. UK» від 19.10.2004 р. [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт рішення Європейського суду справедливості // Режим доступу : <http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&num=C-200/02>. - Дата доступу : 01.03.2015.
6. *Суржинський М. І.* Інститут громадянства України: конституційно-правовий аспект / М. І. Суржинський. – К. : Наукова думка, 2011. – С. 135.
7. Хрестоматія з історії держави і права України / за ред. В. Д. Гончаренка. – К. : Ін Юре, 2003. – С. 591.

¹¹ Детальніше дивитися тут: <http://kremlin.ru/acts/20605>

8. Consequences of State Succession for Nationality. Draft Report, prepared by the European Commission for Democracy through Law. / CDL-NAT(1996)005e-rev-restr. – Strasbourg. - 23 July 1996. – P. 4–7.
9. Nationality including statelessness / Summary record of the 216th meeting of the International Law Commission // Extract from the Yearbook of the International Law Commission. – 1953. – V. 1. – P. 207.
10. Nationality of natural persons in relation to the succession of States, Resolution 55/153 of the UN General Assembly of 12 December 2000 / Access mode : <http://www.unhcr.org/42bc068d2.pdf>.
11. Optionsverfahren [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт федерального уряду Німеччини. – Режим доступу : <http://www.bva.bund.de/DE/Themen/Staatsangehoerigkeit/Optionsverfahren/optionsverfahren-node.html>. – Дата доступу: 01.03.2015.
12. *Pilgram L.* International Law and European Nationality Laws / EUDO Citizenship Observatory. Comparative Report, RSCAS/EUDO-CIT-Comp. 2011/1 – P. 3.

*Стаття: надійшла до редакції 10.04.2015
прийнята до друку 01.07.2015*

CONSTITUTIONAL AND LEGAL ANALYZE OF CONTEMPORARY MODES OF ACQUISITION OF CITIZENSHIP

I. Sofinska

*Ivan Franko National University of Lviv,
Universytetska Str., 1, UA – 79000 Lviv, Ukraine*

Abstract: Usually state policy demonstrates a motivational disposition of citizenship focused on modern constitutional values; precise level of citizens' legal self-consciousness; geopolitical, social and economic, demographic development of society and its particular place on the international arena.

In this paper I analyze merely the concept of nationality, its essence and legal nature, main modes of the acquisition of nationality. Specifically here the author tries to justify right of option and transfer of citizenship being related to acquisition of nationality based on state succession and territorial changes, however, till now there are a lot of discussions on this issue in order to determine possible strong ideological baggage, package of rights and duties and full membership in a state (features of citizenship) from everyday and personal complexity of social interaction (features of self-identity).

During last century concepts of citizenship and nodes of it acquisition were very popular especially among sociologists (D. Beland, L. Jamieson, T. H. Marshall, S. Sassen, Ch. Tilly and B. S. Turner). In majority they concentrated on issues of self-awareness, self-definition and self-consciousness because those features help to discover self-identity as a fundamental concept of selfhood. During the last 10 years a lot of scientists worldwide (D. Abraham, R. Bauboeck, S. Carrera, G.-R. De Groot, J. Habermas, Ch. Joppke, W. Kymlicka, M. La Torre, H. Schneider, A. Shachar, J. Shaw, J.H.H. Weiler etc.) analyzed in their scientific researches a legal concept of citizenship which plays an essential role in constitutional determination of personal identity of a citizen.

In order to discuss citizenship-identity interrelation we need to remember that citizenship is not only political, economic, cultural, geographic and social personal identity, but also a legal (constitutional one) and national collective identity, which usually determine «people's legal relationship and effective link to a state».

Separate information I'd like to provide in order to demonstrate that question of citizenship as a primary legal aspect of self-identity stays in Ukraine pretty sharp being a special qualified feature of the interrelations between a person, state and society. That is a basic reason why we consider citizenship in this multicultural, multi-religious and multinational country to depend, firstly, on the level of state's legal, geopolitical, socio-economic and demographic development; secondly, on geographical and historical definition and thirdly, on level of civil society participation in citizen's everyday life. It must be not just self-labeling, but concrete example of self-awareness, self-definition and self-consciousness of all Ukrainians.

Looking precisely on our modern life from the legal perspective and keeping in mind new trends in modern Ukrainian policy development we and our politicians need to have a conscious sense of state loyalty in order to protect national security and to restore Ukrainian national identity. In this context currently citizenship really is an incredible important issue in Ukraine!

Keywords: citizenship, acquisition of nationality, European convention on nationality, right of option, transfer of citizenship, Ukraine